

STVARALAŠTVO

1. Uvod: Sudjelujmo u stvaranju nove elite ljudi koji nose duh Renesanse... str. 1

2. Što je stvaralaštvo? ... str. 5

Sudjelujmo u stvaranju nove elite ljudi koji nose duh Renesanse

---

Ovaj uradak je obrada govora Lyndona LaRouchea, kojeg je održao kao uvod u školsku nastavu LYMove 'kadrovske' škole za mlade 7. srpnja 2008. Tekst govora na engleskom može se naći na web stranici www.larouhepac.com.

U raspravama o drami važno je istaknuti njeno političko značenje. Ono leži u shvaćanju da tragedija nije problem pojedinca ili neke posebne skupine pojedinaca, već je ona problem kulture u smislu gdje masovnim ponašanjem upravlja popularna kultura, kako to kojiput kažemo, ili nacionalna kultura ili trenutno prihvaćeni smjerovi u nacionalnoj kulturi, gdje ljudi donose svoje odluke na osnovi svog individualnog ponašanja, na osnovi djelovanje unutar okvira onog za što misle da je odobreno ponašanje u skladu s trenutnom nacionalnom kulturom ili regionalnom kulturom. [Komentar: U tom smislu sve 'važne' odluke moraju biti u skladu s diktatima koje nam postavlja EU za ulazak u EU, diktatima odavno prepoznatog imperijalističkog NATOa i slično. Ne smijemo se hraniti svojom hranom, koju ćemo sami uzgojiti i sami joj odrediti cijenu, jer 'svjetsko tržište' kaže da je prošlo vrijeme jeftine hrane. Slično je i s naftom i energentima.] Pa kad, dakle, govorite o tragediji, kao što su Sha-kespearove tragedije ili Schillerova obrada tragedije, radi se o kontroli tog vremena nad stanovništvom i njenim kulturnim osebuj-nostima. I sve Shakespearove tragedije, kao tragedije počivaju na tome. Danska nije propala u Hamletovo vrijeme, jer je Hamlet pogriješio. Hamlet je propao, jer je Danska tog vremena bila pogreška. To jest, kultura zemlje bila je pogreška! Ista je stvar sa Shakespearovim *Learom* ili *Macbethom*, keltskim pričama. A zatim tu su rimske priče—uvijek ista stvar. Shakespeare je svjestan da stanovništvo nije ukupni zbroj djelovanja pojedinaca, već tu postoji kulturno jedinstvo takvog soja, koje je nametnuto stanovništvu, tako da ono djeluje onako kako ličnost kulture nalaže. A vrlo malo ljudi u okviru kulture to krši.

To znači kad je sama kultura na putanji prema udesu, većina vodećih pojedinaca u tom društvu donijet će odluke koje su u skladu s tom kulturom, te je ona uzrokom problema. Tako onda kod istinske tragedije, kad se kompetentno postavi na pozornicu, ne radi se o nekoliko pojedinaca koji pogriješe,

već se radi o **pogrješki** kulture kao cjeline. Baš sama kultura na taj način kontrolira ponašanje.

Možete vidjeti o čemu se radi na primjer na ulicama Hrvatske: Upravo to. Susrećete se s kulturološkom bolešću, koja u velikoj mjeri upravlja stanovništvom. Ono što je pri tome teško za ljude to je naći prikladnu djelatnost koja radi protiv kulture. Oportunist će reći, „morate se prilagoditi kulturi“, i stoga osoba koja se prilagodi kulturi ustvari je tragična osoba. Jer u vrijeme kad sama kultura gura društvo u propast, tipični građanin to prihvaća i donosi odluke koje pridonose tom procesu, tom guranju. Naprimjer, masovni obrasci glasovanja, gdje ljudi glasuju ustvari **masovno** protiv vlastitih interesa, vlastitog najvećeg dobra. A čine to sa stanovitom vrstom žara u tom procesu.

U politici, kad se radi o ljudima i radu s njima, najveći je problem sklonost pokušati usvojiti ideju da je naša svrha [u političkom radu] biti popularan, u smislu da moramo pronaći tajnu kako se prilagoditi prevladavajućim alternativama, ili sklonostima prema njima među stanovništvom. Moramo se prilagoditi stanovništvu. Evo, ovdje među europskim nacijama. Sve europske nacije su više ili manje u neredu, više ili manje one su pogreška. U neredu su jer su počinile pogreške, ne kao pojedinačne pogreške, već pogreške **po navici**. Uvijek krivo odabiru, njihov odabir je uvijek dosljedan direktivi koju nameće postojeći smjer kulture. „U pravu sam, bit ću popularan“. Normalni pristup vođe Schillerovog Instituta upravo je suprotan. Društvo je u neredu, jer su ljudi nositelji nereda, oni sami su nered, pa prema tome društvo morate potresti, morate prekršiti pravila i vratiti se razumu. Stoga, ideja da bi ljudski razum trebao upravljati ponašanjem pojedinca nije prihvaćena kao politika današnjeg društva, ne u Hrvatskoj, ni u Europi, ni u Americi, ni u Južnoj ni Srednjoj Americi.

Vladajuća zakonitost u ljudskom ponašanju nije razum. Sposobnost razumnog razmišljanja postoji. A razum se uvijek u povijesti izražava kao kršenje očiglednih aktualnih pravila.

Uzmite naprimjer lik Ivane Orleanske. Ona je stala protiv popularnog mnijenja svog vremena. Popularno mnijenje je bilo kao što ga je izražavao kralj i njegovi krugovi, i Normani: prilagoditi se okolnostima. „Prihvatite stvarnost, da smo poraženi. Prihvatite to“. I ljudi su to prihvatili. No ona je rekla, „Ne. Ne.“ Rekli su joj, „Spalit ćemo te živu, ispeći ćemo te.“ To su i učinili. No što se dogodilo? Stvar za koju se borila ubrzo je izazvala promjenu raspoloženja tadašnjih koncila unutar Katoličke crkve, i to raspoloženje je raslo sve do potpunog priznanja njenog herojstva od strane Crkve. Učinak toga mogao se vidjeti na slučaju kralja Luja XI, francuskog kralja, koji je stvorio prvu, stvarnu modernu državu naciju, i prvo uspješno moderno gospodarstvo. Na njega se zatim ugledao Henry VII, i on se uvelike divio Luju XI. Svu povijest stvaraju heroji. Definicija heroja je onaj koji „šutne trnoviti korov“, a to uzmite u kojem god smislu želite, to jest u svakoj krizi, a krizu prouzrokuju **postojeće sklonosti popularnog mnijenja, popularne kulturološke reakcije**, pa se rješenje uvijek nalazi u pojedincima koji se ne samo odupiru tome, već su sposobni na određeni način, izravno ili posredno, to svrgnuti. Takva je priroda stvari. A mi smo usred takvog vremena, pa ako usvojite popularno mnijenje, ako se prilagodite „načinu na koji stvari funkcioniraju [neizbježivosti euro-atlantskih integracija!] onda srljate u propast, svojevoljno. Sad se nalazimo u vremenu gdje bi to trebalo biti sasvim razvidno. Nama upravlja Britansko carstvo. Što mislimo pod Britanskim carstvom, britanskom Kraljicom? Pa, imamo mnogo 'kraljica'! No u ovom slučaju carstvo je međunarodni bankarski konzorcij, ili financijski konzorcij, čije počelo u svom kulturološkom obliku dolazi od baštine Paola Sarpija. Paolo Sarpi je stvorio inačicu mletačkog sustava, mletačkog sustava lihve. Ono što je on učinio bilo je što je izbacio Aristotela i zamijenio ga luđačkim oblikom srednjovjekovnog perioda, oblikom koji dolazi od Williama od Ockhama.

Problem je pak bio taj što je Aristotel stvorio određene prepreke protiv razmišljanja, određeni formalni sustav i poricao postojanje stvaralaštva. U tom razdoblju, u 16. stoljeću i malo poslije, postojao je utjecaj Renesanse, Zlatne renesanse koja je uvela inovaciju. To jest, postavljanje stvaralačkih moći, svjesnih stvaralačkih moći čovjeka pojedinca na čelo kao čimbenik oblikovanja povijesti, a jezgra je bila ličnost Nikole Kuzanskog. Pa tako s Lujem XI i Henryjem VII došlo je do promjene u politici država u Europi, koja se zvala Renesansa: Ideja **moderne države**

nacije koja počiva na ideji stvaralaštva. Vidjeli smo stvaralaštvo u umjetnosti, stvaralaštvo u tehnici, stvaralaštvo u znanosti i u kulturi općenito. Došlo je do poticaja ljudi da sudjeluju u štovanju i emulaciji stvaralaštva.

I tako je došla 1492. s protjerivanjem Židova iz Španjolske od najreakcionarnijeg habsburškog i srodnih utjecaja. Počeo je ustvari sustav vjerskog ratovanja, koje se nastavilo u Europi kao prevladavajuća odlika europske kulture od 1492. do 1648. i Mirovnog vestfalskog ugovora. U tom procesu Paolo Sarpi, tipični Mlečanin osim što je atipičan za to vrijeme, raspoznao je da Aristotelov kod, koji je ustvari kod robovlasničkog sustava prema kojem se smatralo da bi ljudi trebali raditi isto kao i njihovi djedovi prije njih, u biti prepreka jer sad je došlo društvo koje počiva na znanstvenom i kulturnom napretku a tipičan primjer davao je znanstveni program povezan s Renesansom. U tom stoljeću naročito se moglo vidjeti da je nagli uspon gradova, koji su sad rasadište tehničke inovacije i kulture, promijenio društvo tako da je došlo do mrtve točke: U jednu ruku najveća moć leži u rukama—od vrha na dole—mletačkih vrsta sustava, reakcionarnih sustava, stečevine španjolske inkvizicije. Oni imaju moć tlačenja, razbijanja.

No postojao je i elastični otpor zbog gradova, iz gradova naročito javio se razvoj srednje klase kako to danas zovemo, koja je zaražena idejom napretka, pogotovo tehničkog napretka. Pa kao što znamo to je također postao i novi vojni sustav, Machiavellijev jer je on opisao taj proces, gdje gradovi postaju središte otpora tom nasrtu moći Inkvizicije. Pa se tako pojavio Paolo Sarpi i on uvodi ideju Williama od Ockhama nasuprot Aristotela. Čineći to usisao je nagon za inovacijom **dopuštajući** ga u ograničenoj mjeri, no istovremeno poričući racionalnost, to jest poricao je razum i tako spriječio da od inovacije nastane znanost.

Tako nastaje svojstvena različitost ljudi kao Fludd i drugi, koji su napadali Keplera kao tipičan primjer ovog problema. Dolazi do liberalizma, kako to danas zovemo koji proizvodi lažnu znanost u smislu njutonskih pristupa, ili modernog pozitivističkog pristupa, koji prihvaća stvarnost inovacije, no odbija prihvatiti znanstvenu zakonitost, znanstveno načelo, univerzalnu zakonitost na kojoj inovacija počiva.

Tako je, dakle, došlo do pojave liberalnog sustava koji se prilagodio inovaciji no spriječio je prosječnom građaninu saznanje iskre stvaralaštva. Drugim riječima stvaralaštvo nije postalo svjesni čimbenik

ustroja u društvu. Ubio ga je empirizam ili to što zovemo empirizmom danas ili pozitivizmom u najgorem obliku kasnije.

Problem je stoga bio, ili još uvijek jest, mi danas živimo u društvu, u Europi, u Americi i drugdje gdje se zakonitost razuma, određena zakonitošću stvaralaštva kao što je znanstveno stvaralaštvo, ili Klasično umjetničko stvaralaštvo, ne dozvoljava. Ljudi se bune, protive tome. „Ne, ne ne! Čovjek mora imati **slobodu**, biti slobodan od toga!“ Pa onda imate Babbu ili Abbu ili druge oblike ludila umjesto razuma. Pruža vam se egzistencijalizam, pozitivizam. Dobivate utjecaj Bertranda Russella, sve oblike **masovnog ludila**. Pa ti oblici masovnog ludila upravljaju političkim sustavom, jer se politički sustav u onoj mjeri koliko je izborni ili dragovoljni sustav, prilagođava onom što opaža (percipira) kao prevladavajući val popularnog mnijenja, naklonosti i smjerova u popularnom mnijenju, ili kojiput smjerova novca.

Stoga, ideja stvaralaštva pojedinca nije temelj sastava društva i to se može vidjeti jasnije u Hrvatskoj, u Europi danas nego u Sjedinjenim Državama. Jer Ustav SADA stvara različiti kov društva nego što imamo u Europi, gdje **još uvijek** vlada prilagodba oligarhiji! Naime, tko još želi čuti o kraljevima, kraljicama, vojvodama i glupanima soja koji imamo danas? Ti paraziti! Tko želi gledati tisak duginih boja i takve vrste ideologije? Zašto se to tolerira u Hrvatskoj, u Europi? To razara Hrvatsku i Europu, izopačuje ih! I slične vrste pojava. Populizam ih izopačuje, jer zakonitost **razuma** se ne dopušta.

No imate alternativu: Jedina stvar koja će nas spasiti je razum, i moć razuma, i podvrgnuće zakonitosti razuma. To je jedina prilika koju imamo. Mi se sad nalazimo na točki gdje će se civilizacija raspasti. Nalazimo se u tom procesu, u toj **fazi** ovog procesa od kraja srpnja 2007. Civilizacija je sada, u svom sadašnjem obliku osuđena na propast. Točan nadnevak njene smrti i pokopa još se ne zna. No činjenica da je taj dan sve bliži je znana ili bi trebala biti.

Prema tome, moramo učiniti revolucionarnu promjenu načina na koji društvo misli o sebi, osloboditi ga Sarpija i onog što on predstavlja i vratiti ga na zakonitost koju je izrazio Veliki Koncil u Firenci: potvrdu zakonitosti ljudskog stvaralaštva, kao prirodu ljudskog bića. Znanstvenu zakonitost. Pripadnicima Schillerovog Instituta a naročito LYMa veliko je veselje raditi s tim u SADu: Znanost kojom se bavimo veličanstveno se odvija, funkcionira na jedini način kako može funkcionirati. Imamo dvadesetak i više mladih ljudi baš u SADu koji su uronili u to. Učinak toga širi se diljem Amerike s ovih sastanaka i druženja. Dokumentacija koja

proizlazi iz zapisa, audio/vizuelnih zapisa ovakvih skupova služi kao presedan, proboj u napretku moderne znanosti. [Ti krugovi] **ustvari rade ono što se nije radilo, ni na sveučilištima ni drugdje, već duže vremena**. Stvaraju novu elitu, elitu ljudi koji nose duh Renesanse, čiju jezgru čine drevna Grčka od Pitagorejaca, Platona i dalje, pa preko moderne Renesanse koja je započela početkom i sredinom 15. stoljeća, a to je bila najveća znanstvena revolucija do koje je došlo nakon veoma mnogo vremena.

Mi (LYM) to ostvarujemo, korak po korak, iz projekta koji je započeo uglavnom u Kaliforniji obradom radova Pitagorejaca kao početnom točkom i širio se sve do obrade Keplera. A projekt Kepler, koji je ustvari temelj moderne europske znanosti, pa je gradivo obrađeno u projektu Kepler temelj svake kompetentne moderne znanosti, kao što je to Albert Einstein kasnije istaknuo. LYM je došao do **te točke**. On sad ima sve više i više ljudi—nekolicina, naravno, ograničen broj—no tu je kadar ljudi, sve veći kadar koji sudjeluju u reproduciranju iskustva zakonitosti znanstvenog stvaralaštva. A znanstveno stvaralaštvo ne ograničava se samo na fizikalnu znanost, ono se također može naći u umjetnosti, u Klasičnoj umjetnosti, jer to je ista zakonitost. U jednom slučaju radi se o čovjeku koji djeluje na svijet, na fizički svemir, čovjek u svemiru van čovjeka. U drugom slučaju radi se o čovjeku i njegovoj primjeni iste koncepcije stvaralaštva **na** čovjeka, na ljudsko ponašanje, a to zovemo Klasična kultura. Pa su to dvije stvari, koje su u načelu ista stvar, no različiti oblici izražavanja istog načela stvaralaštva čovjeka pojedinca.

S tog stajališta lako mi je vidjeti, kao što sam jučer na sastanku ovdje rekao—to je učinjeno prijepisom s audio vrpce u tekst, a to nije uvijek točno jer ljudi nemaju vremena pročistiti zvuk vrpce. No možete uhvatiti smisao toga što sam rekao i o čemu se vodila raprava, sa snimke, te ono što je u snimci naglašeno. Naglasio sam da ljudsko ponašanje nije stvar međusobnog djelovanja poput kartezijanskog, poput pojedinačnih čestica zvanih ljudska bića, i njihovog mišljenja. Ljudskim ponašanjem pak upravlja društvena zakonitost, a tipičan primjer daje tragedija, na način kako je obrađuju Shakespeare i Schiller, tragedije kao *Wallenstein Trilogija*, takve tragedije. Tu se vidi da kontrolom mišljenja masa, ili pretpostavkama masovnog mnijenja upravlja društveni proces, i to je tajna tragedije. Ne postoji nekakav „tragični pojedinac“ u povijesti. Postoji „tragična kultura“ u povijesti. A tajna povijesti, stvaranja povijesti je **opiranje popularnoj kulturi, popularnim navikama i popularnim utjecajima**. Jer nikad ne

postoji propast društva, samouništenje društva koje nije posljedica popularnog mnijenja: Tu spada sudjelovanje ljudi u prihvaćanju određenih kulturnih normi. Mislim da to morate shvatiti da bi zadržali hrabrost u suočavanju onog što prijete naročito Europi danas. Sustav država nacija u Europi u cjelini je neuspjeh, jer to nije istinski sustav države nacije. Stara oligarhija, [kao i stari komunisti i kriptokomunisti u Hrvatskoj], nasljeđe stare oligarhije još uvijek stiže Europu na način koji ne stiže Sjedinjene Države, narod SADA. U SADu postoji drugi problem. No osebjni oblik oligarhije [a taj je još izraženiji kod hrvatske vladajuće oligarhije], aristokracija [komunistička i kriptokomunistička hrvatska 'aristokracija'] i njeni slugani, koji stižu Europu, nemaju toliki stisak danas na SAD.

Tu postoji kvalitativna razlika.

Pa to je onda problem u Europi. Imate posla s oligarhijom. No ima i prodora. Jer oligarhijski sustav u Europi danas više nije vjerodostojan, samom sebi [Hrvatska još nije došla do te faze, barem ne u dovoljno jakoj mjeri]. Može se to vidjeti u Britaniji, kao što to pokazuje slučaj tog ludog Evans-Pritcharda, o čemu sam govorio. Tip je navodno inteligentna osoba prema normalnim akademskim normama. No kad se radi o sustavu čiji je on dio, taj sustav ga kontrolira! Ponaša se kao luckasti mali dječak! Izvaljuje djetinjaste fraze: „Mama, zapalit ću kuću. Zapalit ću kuću, mama. Nisi ljubazna prema meni, pa ću zapaliti kuću!“ On je takav! I gotovo cijeli britanski sustav je takav. Nađe se toga i u Njemačkoj. Ima i čitav predio u Italiji. Postoji i stanovita pobuna u Francuskoj. U Italiji. Malo je čudna ta pobuna u Francuskoj oko Sarkozyjevog Predsjedništva, no ipak je pobuna. Nije stvaralačka pobuna, nije pozitivna, no ipak je kakva takva pobuna. To je pobuna protiv nasilnog nastojanja oko prekida s institucionalnim tradicijama, i posljedica dugotrajne povijesti Francuske, pa se osjećaju posljedice toga. Nisu baš pozitivne, no tu su. Prouzrokuju podjelu. Postoji razlika čak i kod Sarkozyja, razlika u francuskoj politici prema Bliskom Istoku od britanske politike i prema drugim dijelovima Europe. Došlo je do prosvjeda protiv toga: „Ne stupate u taktu!“ Ako glasujete protiv Lisabonskog ugovora: „Ne stupate u taktu! Ne stupate u taktu!“ No otpor se pokazuje.

A taj otpor protiv puta u pakao, koji spada među najbolje što možete naći u Europi danas—kao što dolazi iz Italije, određenih izvora u Italiji, a tipičan primjer je Tremontijeva sposobnost igranja uloge, koju igra, i to što se vidi u Francuskoj—taj otpor je polazna crta. Jer otpor, stavljanje na dnevni red upitnosti samoubilačkog smjera europske kulture danas, to je **temelj** na koji se može stvarno uvesti čimbenik stvaralaštva.

Ključna stvar koju moramo napraviti je ovo što činimo ovdje, naročito rad na znanosti, čiji odraz se može ustvari vidjeti u razlici onog što smo proizveli u izvješću o „1932.“ [vidi video—na engleskom: <http://www.larouchepac.com/files/media/video/20080702-1932-high.mp4>], proizvod LYMa u SADu ranije. Kvalitativna razlika nije samo moj upliv pri tome, koji je inače sasvim razvidan u cijelom uratku, već činjenica da su ljudi koji su to sastavili počeli sa stajališta stvaralaštva prihvativši ideju stvaralaštva kao pristup povijesti. Stoga smo tu proizveli nešto što je išlo iznad onog što smo radili ranije glede krize iz 1923. g. u Njemačkoj. Došli smo do jezgre stvari: Ostvarili smo nešto, iako ne savršeno, ali je zvonko! I teče u pravom smjeru.

Uzeli smo dakle područja europske kulture i više, gdje postoji nezadovoljstvo s prihvaćenom ideologijom, ili prevladavajućom ideologijom, prevladavajućom kulturnom stečevinom današnjice. Započnete graditi na toj nesuglasici uvođenjem čimbenika stvaralaštva. Time mijenjate popularno mišljenje, iznutra. Stvarate pobunu, gdje ljudi **smognu hrabrosti** donijeti odluke koje su alternativa tragediji.

Ključna Tragedija proizlazi iz popularnog mišljenja, ili kontrole popularnog mišljenja tog vremena nad ključnim ličnostima koje djeluju. Način na koji treba spasiti civilizaciju koja je u opasnosti nalazi se u svrgavanju popularnog mišljenja. Da bi se to postiglo morate unijeti čimbenik inovacije, stvaralačke inovacije, koji dopušta ljudima započeti donošenje odluka koje nisu u skladu s kontrolom nad popularnim mišljenjem.

Potrebno je to djelotvorno potvrditi.

Što je stvaralaštvo?

-Lyndon H. LaRouche, mlađi -

- 19. lipnja 2008.-

Lyndon LaRouche održao je predavanje na sveučilištu Sapienza u Italiji, na seminaru kojeg je organizirao prof. Bruno Brandimarte. 20-25 profesora i studenata prisustvovalo je seminaru.

Pred više godina, negdje oko 1970. naišao sam na znatno zanimanje mladih ljudi u sveučilištima u to vrijeme. Danas u SADu ne ćete naći istu stvar, jer je došlo do značajne degeneracije u kvaliteti obrazovanja i životu kod mladih ljudi nakon 1970.

Danas, kao posljedicu toga imamo značajan pokret, to je i politički pokret. Mladi ljudi uglavnom u dobi od 19-20 do 35 godina, ustvari mladi odrasli ljudiu toj dobi. A problem s kojim se suočujemo kod tih mladih ljudi je taj što sveučilišta u SADu trule glede njihovog sadržaja i obrazovanja. Naići ćete na gradivo koje vidite u sveučilišnoj nastavi, koje nije postojalo pred deset godina, a ono koje je postojalo pred deset godina, je nestalo. Budući da su mladi ljudi udruženi sa mnom ono koji će vjerojatno postati vođe neke vrste u društvu, moja briga je bila razviti mogućnosti za njihovu naobrazbu i to tako da je sami razvijaju za sebe.

Naš program se uglavnom bavi Klasičnom glazbom s naglaskom na pjevanju s jedne strane, a s druge strane fizikalnom znanosti od Pitagore i Pitagorejaca do današnjeg vremena. U nedavnom razdoblju imali smo školske programe, rasprave, uobičajene stvari te vrste o Pitagorejcima, Platonu i tako dalje, u fizikalnoj znanosti. No zatim, pred nekoliko godina uzeli smo na sebe ozbiljni program napada, obnavljanjem Keplerovog iskustva u otkriću gravitacije i srodnim stvarima.

A ovdje u Italiji kao i u Sjedinjenim Državama unatoč činjenici da imamo ljude koji su došli iz mnogih zemalja i kultura diljem svijeta, kultura SADa je uglavnom europska. A europska kultura, kao kultura, nastala je u biti oko 7. stoljeća prije Krista kad se kultura Egipta udružila u savezništvo s Etruščanima i Jonjanima protiv Tira. Imate, tako, tu kulturu koja je ustvari izvorna kultura Italije, a prevladavajuća je bila etruščanska. Talijanski jezik bio je onda druga kultura. Ustvari talijanski je stariji od toga, kao što je isticao Dante Alighieri. Te jezične kulture, koje međusobno djeluju oko sredozemne kulture, sredozemne pomorske kulture, stvorile su veoma specifičnu kulturu, sa specifičnom

poviješću, koju zovemo europskom civilizacijom, europskom kulturom.

'Ironija' i koncepcija 'između redaka'

Siguran sam neki od vas znaju, kad se radi, naročito, o stvaralačkom radu, vi ponovno pristupite moćima uma koji se odnose na ideje i koncepcije iz davnih vremena povijesti. Naprimjer, imate slavno djelo iz oko 1820. g. velikog engleskog Klasičnog pisca Shelleyja. To nije pjesma, to je njegov uradak „**U obranu poezije**“. On se osvrnuo na najodsudniji vid Klasične poezije, koji zovemo 'ironija'. A ironija je, jasno, u jeziku poezije ili u Klasičnoj glazbenoj skladbi, ustvari koncepcija 'između redaka'. Naprimjer, u slučaju Klasične glazbe naći ćete da je lidijski modalitet, kojeg su razvili ustvari Jonjani, odsudan dio Klasične glazbene kompozicije, kao što to oslikava na vrlo jednostavan način Mozart u skladbi *Ave verum corpus*, što je među najsavršenijim primjerima lidijskog modaliteta u skladbi.

Kad želite prenijeti na drugog neku ideju, koja je stvaralački čin komunikacije, prisiljeni ste učiniti nešto što vam normalna uporaba jezika ne dozvoljava. Pa ćete često, u slučaju pjesnika, Klasičnog pjesnika, izvući nešto iz prošlosti glede uporabe riječi, ili koncepcija, ili posebne uporabe riječi, koje zaplijene pozornost uma i omogućiti vam postaviti pitanje: „Što stvarno misle time? Pa je tako funkcija ironije kod sastava Klasične umjetnosti, u poeziji, izraziti stvaralački ugođaj, stvaralačko stanje uma.

Najlakši je način kojim se to može predstaviti [novu ideju], način koji prisili na razumijevanje, kad se poslužimo primjerom matematičke fizike. Ustvari, ne postoji stvarna dihotomija između Klasične umjetnosti i Klasične poezije, Klasične drame i dobre fizike. Samo tu poveznicu ljudi zapravo rijetko shvaćaju. Stoga je moj pristup takav da promiče i bodri razvoj

ovladavanja Klasičnom glazbom, naročito sa stajališta pjevanja, i u isto vrijeme održavati znanstvene programe koji ulaze u temelje, uz pretpostavku da će ljudi s vremenom nadoći do shvaćanja da ono što radimo u fizikalnoj znanosti ima suodnos u djelima kao što je velika Klasična glazbena kompozicija. Mogu izvijestiti da imamo uspjeha u tome. Ne toliko koliko bih želio, no napredak je dobar, čak ako i nije onoliko koliko biste željeli. Pretpostavljam da su neki od vas koji poučavaju svjesni tog problema. Nastojite prenijeti mnogo više nego što đaci ustvari usvoje, no zadovoljni ste da su došli makar do pola puta. I gurate ih samo naprijed, bodrite ih, i nadate se da će se nešto prelomiti—plod padne sa stabla. No veliko je pitanje, i to je u određenom smislu teško pitanje, što je stvaralaštvo? Možete imati dojam o stvaralaštvu iz stvaralačkog čina oko vas. Vi osjetite smisao pravog stvaralaštva u Klasičnoj poeziji, ili određenim dijelovima Klasične poezije. Kad jednom spoznate kako slušati glazbu pa čujete dobru izvedbu, možete naći gdje je stvaralaštvo i možete ukazati na njega. Onda kažete, „Da, slažem se s vama, ovo je nesumnjivo stvaralaštvo. Ali što je ono“?

'Vatra' Prometeja

Problem je onda, u biti, to što mi živimo u društvu koje, kao što je veliki Eshil istaknuo u svojoj *Prometej* trilogiji, vodi politiku kojom nastoji držati većinu ljudi u društvu glupim, a time je olimpski Zeus prijetio Prometeju: „Ne smiju znati što je vatra! Nemoj ljudima treći što je vatra!“. No, vatra nije ustvari samo vatra, to je znanje stvaralačkih moći, kao kod znanstvenih stvaralačkih moći otkriti znanstveno načelo kao stvarno otkriće, a ne opis.

Dat ću vam primjer iz tipične školske nastave matematičke fizike: Imate profesora koji ide na ploču, a netko pita: „što je zakonitost?“ a on ispiše matematičku formulu. Zatim pogleda okolo i očekuje da učenici kažu: „Amen!“ [smijeh]. No on nije predstavio stvarnu fizikalnu zakonitost! Biste li vi prihvatili tragove za svog psa? Kad netko kaže, „dovedi mog psa“, želite li da vam donesu asortiman njegovih tragova? Želite psa! Pa, matematička formula je trag, nije pas! Prema tome, stvar leži u pitanju kako ćemo postići da dođe živi pas, ne samo tragovi. A lakše je to učiniti u fizikalnoj znanosti nego igdje drugdje zbog formalnosti fizikalne znanosti.

Pa sad, prvi izražaj rješenja tog problema u modernoj povijesti postavio je Nikola Kuzanski u vezi sa svojim radom *De docta ignorantia*. Kao što vjerojatno znate, izravno ili posredno iz iskustva, imali ste slavni Arhimedov pokušaj kvadrature kruga i parabole. A Kuza je s pravom rekao, to je pogrešno. Nije pravo. Nikad ne možete postići pravi kružni put

kvadraturom. To pitanje je prvo dokazao Johannes Kepler fizičkim pokusom u svojoj *Novoj astronomiji [Astronomia nova]*.

Kepler je bio najtemeljiti i pošteniji od svih modernih znanstvenika. Ako čitate njegove radove i zatim pogledate kako su radovi sazdana, on piše u svom novom izdanju svog rada—preradivši stari rad, on piše isti odlomak koji je napisao prije, a zatim doda novi odlomak, „dobro, ono što sam rekao bilo je ovo i ovo, ali evo ovdje je ono što je bilo pogrešno u tome“. I onda to ponovi, kasnije! On dakle nikad ne pokušava prikriti svoje tragove u svom procesu razmišljanja. To je najljepše u Keplerevovom pisanju.

Na Keplera je, pak, utjecao njegov prethodnik Kuza, kojeg je slijedio i bio je vrlo izričit glede te činjenice da je sljedbenik Nikole Kuzanskog. A Kuza je uporno tvrdio da je Arhimed bio u krivu: Jednostavno, ne možete nacrtati, konstruirati liniju kružnice ili parabole kvadraturom.

Keplerova revolucija

Vrlo je zanimljivo kako je Kepler to potvrdio. I u tome leže odsudni vidovi njegovih dvaju najslavnijih djela, to jest aktualnih teoretskih djela kao takovih, u *Novoj astronomiji* i zatim o pitanju *Harmonija [Harmonices mundi]*. Ono što je Kepler postigao, u djelu gdje je objavio svoje misli u *Novoj astronomiji*, zadivljujuće je: To je među najiscrpnijim djelima o znanosti koje možete zamisliti. Sve što mu je bilo dostupno za taj njegov rad bilo je u potpunom neredu. Nema stvarnog stvaralaštva kod Kopernika. Nikad nije postojala Kopernikova revolucija u znanosti.

Njegova [Kopernikova] je bila zanimljiva inovacija, no nije sadržavala **nikakvu fizičku zakonitost**. Dali su vam tragove psa, no to nije bio pas, a bio je i krivi pas. Pa to što je on [Kepler] učinio u biti iscrpno istražujući, a njegov rad **jest** iscrpan, s mnogo uzastopnih aproksimacija i ispravaka svojih vlastitih pogrešaka, tako da možete slijediti što i kako njegov um radi, u svakom dijelu ovog procesa razvoja—i upravo to hoćete u svakoj obrazovnoj nastavi, i ako predajete, ili kao učenik, želite proći kroz doživljaj otkrića, a **ne naučiti ponavljati** ono što prolazi kao otkriće. Ne potražiti i naći formulu **već je sam izvesti**. Ako uzmete skupinu ljudi koji posjeduju matematičku stručnost od ranije, možete proći kroz to gradivo, znajući dosta matematike i fizike da bi prošli kroz gradivo, prošli prvo kroz Keplera i njegovu *Novu astronomiju*, i otkriće prirode Zemljine orbite. On je pri tom postupku otkrio, kao što sam izvještava, da postoje određeni

vidovi onog što je sam iskonstruirao, no što ga je mučilo. A on je radio na osnovu veoma teške građe u svoje vrijeme i s tada raspoloživim napravama. No bio je uporan. On je vršio sve više i više mjerenja većom i većom preciznošću. I onda je shvatio što je određivanje Zemljine orbite glede odnosa prema Suncu i Marsu.

Rezultat zvuči veoma jednostavno: Jednaki kutovi, jednake površine. Što, dakle, to znači? Recimo, idemo konstruirati eliptičku putanju, koja odgovara toj zakonitosti, jednaki kutovi, jednake površine. Konstruirajte je, izmjerite i izračunajte. Koji su intervali—uzmite bilo koje dvije točke na toj eliptičkoj putanji, koji je interval? Drugim riječima, pokušajte to učiniti kvadraturom: ne možete to nikad izvesti! Ne? To je onda bila demonstracija postojanja fizičke zakonitosti, koja nije mehanička. Naime nikad nema toliko malen interval da bi ga se moglo mjeriti istoznačnom mehaničkom konstrukcijom. Jer ma kako malen interval, on se uvijek mijenja. Mijenja se u smjeru, mijenja se u veličini. Mijenja se u smjeru i u fizičkoj veličini, veličini hoda (djelovanja). Brzina djelovanja (hoda) se mijenja.

Prema tome, interval postoji ontološki, no uvijek je tako malen da nikad nema jednostavni euklidski sadržaj. Drugim riječima, to je fizička eksperimentalna demonstracija Kuzinog odbacivanja Arhimedove kvadrature kruga. Jer čak i kružni hod, iako se kod intervala može odrediti da se brzina razvoja intervala ne mijenja, no hod je uvijek infinitezimalan. Stoga to otkriće svojstva orbite dokazalo je, prije svega, da imate nešto što je van demonstracije euklidskom ili sličnom geometrijom, van svake koncepcije fizike zasnovane na dosljednosti s euklidovom geometrijom. A Kepler je vrlo, vrlo žestok glede tog pitanja prema Aristotelu i glede Klaudija Ptolomeja. Kritičan je isto tako i glede Tihog Brahe i Kopernika upravo po tom pitanju.

Einstein je kasnije rekao, da je Kepler bio prvi moderni znanstvenik, a rekao je i da je svemir riemannski po svojoj odlici. Što se tih dvaju navoda tiče nitko nije nikad otišao dalje u astronomiji od Keplerovih načela. Mnoge stvari su otkrivene u astronomiji, no ovaj temelj koji je Kepler dao, bio je originalan sa stajališta Einsteinove procjene svog dubljeg smisla i posljedica.

Dolazimo sad do druge točke, koja se javlja u drugoj knjizi Keplerovih radova. To je pitanje koja zakonitost gravitacije određuje relativni poredak planetarnih orbita? U ovom slučaju događa se nešto mnogo zanimljivije od čak i pitanja otkrića Zemljine orbite. I to je jedan od veličajnih, zanimljivih stvari u dobroj

znanosti. To otjera pedante vrišteći na sve strane.

Naime u slučaju kvantifikacije odnosa planetarnih orbita, uključujući i Keplerovu specifikaciju planeta koji nedostaje a koji je morao biti tamo no raspao se, u orbiti između Jupitera i Marsa—gdje je kasnije otkriven Asteroidni pojas, koji je malo podivljao u procesu raspada pa još uvijek baca kamenje na nas na Zemlji zbog tog udesa [smijeh]. Pa, kako je on došao do tog otkrića? On je izričit glede toga! Točno [kaže] kako je došao do tog otkrića.

Vidite, normalni kvazi-euklidski pristup gledanja na astronomiju ide kroz teleskop, sve do moderne fizike. Vršiti se kroz teleskop, a što koristite time? Funkciju vida! Pa onda uzmete funkciju onog što stvarno vidite kroz teleskop, ili koristite mentalnu sliku gledanja, kao način pomoću kojeg možete preslikati pojave, preslikati svoje podatke. No to ne funkcionira! Kad pokušate odrediti lokaciju, orbitalne položaje, i brzinu promjene orbitalnog položaja planeta unutar Sunčevog sustava, to ne funkcionira! Ah! Ah! Ali glazba funkcionira!

Izvjescnost osjetila je besmislica

A glazba je stvar, za koju bi Max Planck da je živ danas, čvrsto tvrdio da je ona ista stvar kao Planckov pristup kvantu. Što je to? To je funkcija sluha, zar ne? Pa sad, imate funkciju vida i funkciju sluha. Pa je Kepler riješio problem sa stajališta funkcije sluha. Možete naći, o tom posebnom dijelu, možete naći ono što sam već do sad rekao, i naširoko je dokumentirano na LYMOVoj internetskoj (web) stranici, eksperimentalnoj internetskoj stranici, a njenu adresu imate ovdje (na engleskom)—[animirajmo stvaralaštvo]. Obradivali smo to, čitav tim je radio na tome i to kroz gotovo godinu dana. I obradili su cjelokupne radove Keplera u tom procesu, i to su dokumentirali i konstruirali grafikone, sav rad je tamo. Zato, ako želite znati Keplera, možete otići na tu stranicu i dobit ćete gimnazijsko/sveučilišnu nastavu Keplerovog rada. Što slijedi iz toga? Iz toga proizlazi onda činjenica da je izvjesnost osjetila besmislica. Ono što mislite da vidite, ili mislite da čujete je što? Koja je usporedba sposobnosti vida i sposobnosti sluha? Ne samo fizički efekt toga, već koji je mentalni proces u sprezi s vidom i sluhom? Očigledno oni su različiti. Jedan je, mislite, linearan. Drugi nije nikako linearan.

Sad, ako želite malo zabave, preskočite naprijed na Maxa Plancka i razmotrite

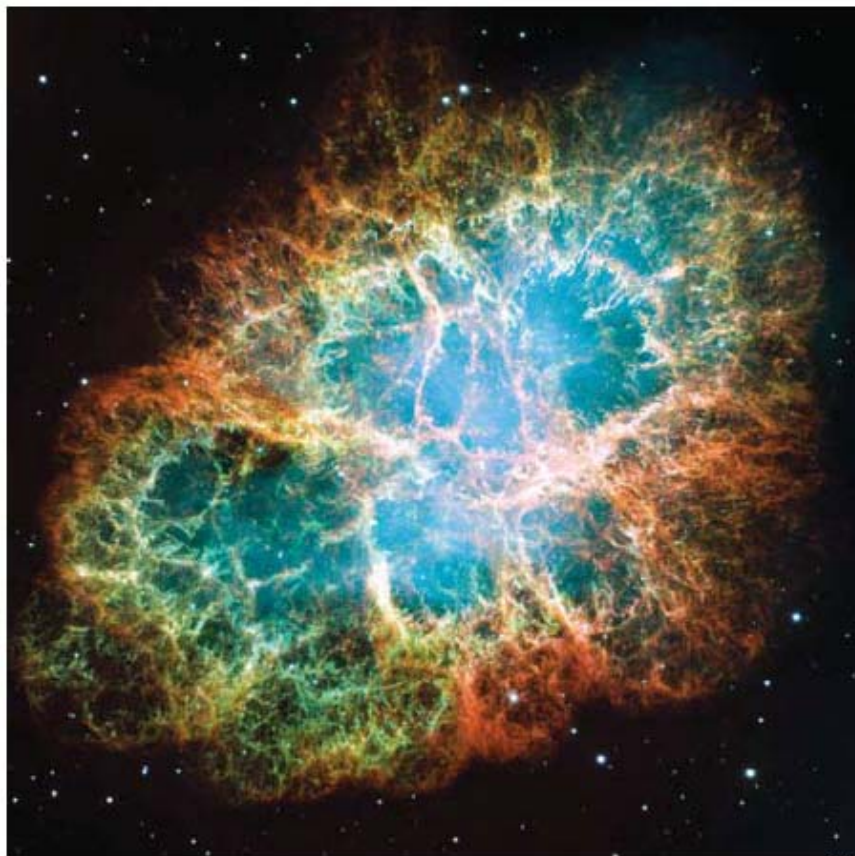

razliku između Planckove definicije kvanta djelovanja i lažne verzije koju su prvo skuhalo sljedbenici Ernsta Macha, to je bilo u razdoblju 1. svjetskog rata, i zatim kasnije sljedbenici Bertranda Russella u 1920.-im na Konferenciji u Solvayu. Vratite se na Max Planckov vlastiti rad: dvije potpuno različite stvari! Nikakve srodnosti između njih! Machijevci i Russelliti su prevaranti. Albert Einstein je to naglasio.

Ali! Ista stvar se javlja tamo. Kad pokušavate nametnuti ideju statističke matematike, koja počiva na koncepciji vida, na pojave kojim se Planck bavio, dolazite na **krivi zaključak**. Kako je velika jezgra atoma? Kako možete **vidjeti** što je unutar jezgre atoma? Kako gledate mnoge stvari u svemiru, u makro razmjerima uključujući veličinu svemira, veličinu galaksije ili sub-atomske veličine? Čime se koristite? Koristite **naprave!** Hm? Da li vam naprave kažu, pokazuju što tamo ima? Ako ne pokazuju što je tamo, jesu li beskorisne? Imate, dakle, slučaj vida i sluha dva čula i zapamtite da je vid funkcija mozga a ne samo izloženost podražajima. Sluh je isto tako funkcija mozga, a ne nešto vanjsko. Nije samo-očito. Kad, dakle, konstruirate laboratorijski pokus, tada koristite što? Naprave. Što koristite? Koristite red naprava. Koristite proturječje između dviju vrsta instrumentacije ili između triju vrsta instrumentacije.

Slučaj Rakove Maglice

Uzmite slučaj Rakove Maglice, vrlo zabavna stvar! Za Rakovu Maglicu znalo se već dugo vremena. Znali su je u Kini u vrijeme kad je došlo do velike eksplozije, odnosno kad su je Kinezi zapazili sa svog mjesta. Znanstvenik, naš prijatelj u Njemačkoj, vodeći nuklearni fizičar izvijestio nas je o stanovitom radu nekih kolega u njegovoj blizini, gore u sjevernoj Njemačkoj. Oni su sagradili antenski fazni niz

„Moramo razumjeti što je stvaralaštvo, znajući nešto o umu“, rekao je LaRouche. „Morate odbaciti ideju pouzdanja u izvjesnost osjetila ...“ Na slici: mozaička slika Rakove Maglice, snimljena svemirskim 'Hubble' teleskopom NASA(e).

za proučavanje kozmičkih zraka i slično. Mi smo potvrdili da je to radijacija koja dolazi od eksplozije Rakove Maglice! Taj predio Zemlje dobiva kišu radijacije kozmičkih zraka koje dolaze u atmosferu odande, u regularnim razmacima, bum, bum, bum, bum! Dolazi vlak! To je bio veliki antenski niz koji su imali u sjevernoj Njemačkoj. Postoji manji antenski fazni niz u Engleskoj. I ta dva su se podudarala na osnovi osnovnih informacija o radijaciji kozmičkih zraka iz Rakove Maglice. Ta radijacija kozmičkih zrak, usput rečeno, određuje značajni dio klime na Zemlji. Naime, radijacija kozmičkih zraka ometa sunčevo zračenje i djelomični je regulator sunčevih zračenja.

Pa pogledajte sad rezultate proučavanja Rakove Maglice. Ona su potpuno različita! Koristite različite naprave, one vam daju potpuno različite slike na različitim frekvencijama. Možete dobiti pola tuceta tih stvari, svaka različita!

Ovo jednostavno ukazuje, da moramo razumjeti što je stvaralaštvo, znajući nešto o umu. Hm? Morate odbaciti ideju pouzdanja u izvjesnost osjetila, i shvatiti, kao i u

slučaju Keplera, da usporedba vizualnog oblika slike orbite, ili vizualni oblik slike, i zvučnog ili harmoničkog oblika slike daje dvije različite stvari, koje su različiti oblici instrumentacije, a koje određuju što je stvarnost djelovanja koje promatramo našim instrumentima, vidom odnosno sluhom, ili napravama koje zamjenjuju vid i sluh.

Zatim, zamislite da ste došli do određene točke na taj način, slijedeći taj trag gdje ste stigli do definicije stvaralaštva. Nije to potpuna definicija stvaralaštva, no to je dobar skup naprava, višefazni skup naprava pojave koju promatrate. A Einstein je ukazao na to u svom komentaru o dubljem smislu Keplera, i dubljem smislu Riemannove fizike, fizičke geometrije, da bi se shvatilo značenje Keplera. A u biti, očigledno je iz ovog u čemu je Kepler mjerodavan, ne samo mjerodavan u svom otkriću, nasuprot svoje oporbe, već on definira svemir koji je konačan. A Einstein, pak, kaže: „i neomeđen“. Ja bih, pak, izmijenio značenje te iste stvari. Vjerujem da je Einstein mislio: da je svemir konačan ali **samo**-omeđen.

No to već nalazi svoj dublji smisao u Keplerovom otkriću gravitacije i orbitalnih oblika, a Einstein to snažno potkrepljuje. I kaže, da je Keplerova koncepcija fizikalne znanosti, a naročito fizikalne astronomije, jedina ispravna. Iako možda nije dovoljno razvijena s modernog stajališta, u načelu je ispravna. Zašto? Zato jer, u biti uzmite zakonitost kao gravitacija kako ju je Kepler opisao čak i u svojoj **Novoj astronomiji**, ne postoji instrument koji je toliko dobar i precizan, koji bi ikad mogao vidjeti, izravno, i izolirati pojavu gravitacije.

A problem nije preciznost, problem je ogroman obujam. Kad gledate nešto, što se nikad ne mijenja, kako ga osjetite? Možete osjetiti učinak, no ne osjećate uzrok učinka. To što je Einstein uporno tvrdio, a što nije originalno njemu, ali je njegova tvrdnja originalna:

Da se univerzalne fizičke zakonitosti ne mogu doživjeti ćulima, u smisli da ih se izolira kao konkretnu pojavu. Možete ih samo demonstrirati istom vrstom metode koju je Kepler uporabio u određivanju gravitacije. Možete odrediti učinak, učinak se može demonstrirati samom putanjom. To, pak, znači da vidite svemir koji je **omeđen** zakonitošću, što se odražava kao fenomen gravitacije kao orbitalni gravitacijski odnos. Prema tome, svemir je u određenom smislu konačan, jer nema ništa izvan univerzalnih fizičkih zakonitosti u njemu. Iz raznih razloga ove tvrdnje, nema ništa van njega. Prema tome govorite o svemiru koji je **samo**-omeđen glede onog što smo u stanju demonstrirati da su univerzalne fizičke zakonitosti.

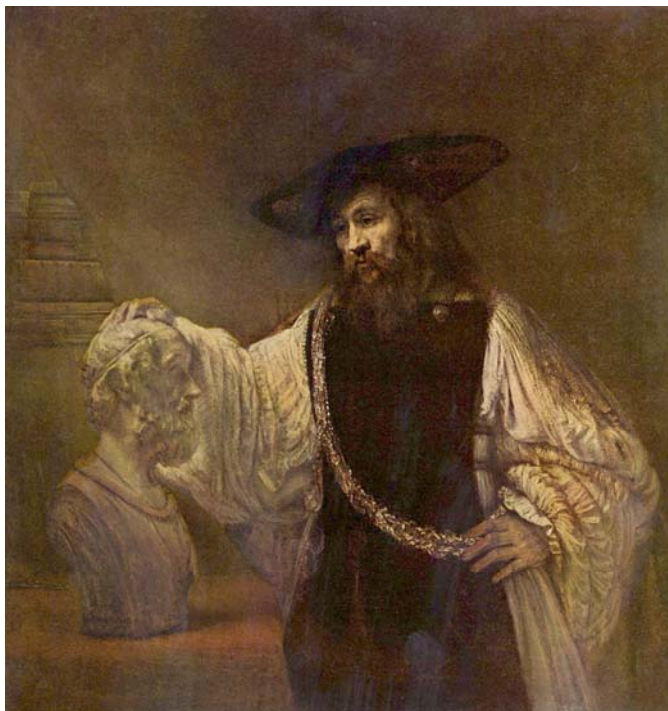
Sam ljudski um

Na ovom mjestu, mijenjam brzinu: Umjesto da gledamo na učinak što ljudski um može učiniti glede stvaralačkog istraživanja, pogledajmo na sam ljudski um sa stajališta njegove funkcije **pri** činu stvaralačkih otkrića. A gledate u vatru Eshilovog **Okovanog Prometeja**. Naime, svako načelo istrage sadrži istu stvar. Pa možemo pokazati, i pokazali smo programom kojeg smo uradili o Kepleru i o Gaussu i srodnom gradivu, da gledamo na um, čovjekov um koji uspješno rješava izazov koji je bio pred Keplerom ili u određenim stvarima pred Gaussom. Gradivo znanosti nije što čovjek može vidjeti, već je gradivo znanosti što čovjek može učiniti, zbog onog što čovjekov um može učiniti.

Možete se sad vratiti na glazbu, na Klasičnu umjetnost u raznim oblicima. Možete razmotriti pitanje velike poezije, velike drame. I shvatite da, naprimjer: Ako ste upoznati s glazbenom skladbom, naročito pojedinom izvedbom te skladbe, kao recimo, snimke izvedbe—ako naprimjer dobijete kvalitetnu snimku glazbene izvedbe tog djela, od istog izvođača kao što se meni dogodilo u vojnom logoru u Indiji pred kraj [2. svjetskog] rata kad sam se vratio iz odsluženja roka u Burmi. Neki moji prijatelji tražili su malo glazbe, mi nismo imali glazbe u džungli osim one koju su izvodile divlje životinje i pijani vojnici—začuđujuće što ljudi mogu pronaći u tim okolnostima da se napiju.

Našli smo se tamo—neki od ljudi bili su profesionalni glazbenici na odsluženju vojne obaveze, ili su još uvijek u vojsci, neki su bili u bazi Crvenog Križa izvan Kalkute—pa kako bismo došli do neke glazbe. Ne ove buke, već glazbe! Otišli smo i prevnuli zalihe Crvenog Križa i našli smo uređaj na kojem smo mogli odslušati snimku. ... Našli smo snimku Čajkovskog gdje je dirigent bio Wilhelm Furtwängler! Ostao sam zapanjen! Nikad nisam čuo tako dobru dirigentsku izvedbu ni od koga!

Čajkovski nije moj omiljeni skladatelj. Često on izaziva više sažaljenja nego divljenja. On ima stanovite vještine, no Furtwängler je preobrazio ovu simfoniju Čajkovskog u nešto izvanredno. Pa što sam napravio? Slušao sam je ponovno i ponovno i opet! Kad sam se zatim vratio u Sjedinjene Države stao sam slušati sve od Furtwänglera i to ponovno i ponovno. Jer da bih bio u stanju shvatiti o čemu se radi u njegovu dirigiranju, da je tako različito? S vremenom sam shvatio. Imao je stvaralački vid u svom umu, koji nedostaje kod gotovo svih drugih dirigenata. Jasno, to stvaralaštvo je već postojalo kod Čajkovskog, no njegov odraz

Rembrandt: *Homerova bista promatra Aristotela*

bio je maglovit, udaljen. Pa biste tako našli, u svakoj, velikoj Klasičnoj skladbi, u velikim umjetničkim djelima istu stvar. Gledate, ponovno i ponovno, Rembrandtovu sliku, recimo, „Aristotel pred Homerovom bistom“ [točniji prijevod bio bi „Homerova bista promatra Aristotela“]. Naime, oči biste Homera gledaju s prijezirom na Aristotela, koji bulji u daljinu. Aristotel je gotovo poput slike frau Merkel, kancelarke Njemačke. Ona gleda u daljinu dok Njemačka gori! [smijeh] Imate, dakle bistu Homera i to je namjerno! Rembrandt je opće poznat po onom što radi s očima! I u ovom, vidite izraz njegovog stvaralaštva i kako ono radi, naročito u očima, mnogim očima ljudi u njegovim slikama.

Baš kao i pitanje Keplerovog otkrića zakonitosti gravitacije, postoji nešto tako malo da se ne može vidjeti, ista stvar kao i načelo Leibnizovog diferencijalnog računa. Ista stvar je i načelo Riemannove fizike:

Ono, što je u veoma malom, odraz je veoma velikog. A znate, imate čovjeka, Andras Schiff, pijanista, veoma sposoban čovjek—to je veoma moderno danas, no on je dosta sposoban—on je odradio niz Beethovenovih skladbi—nisam čuo cijeli niz, čuo sam neke dijelove. Sreo sam ga nekoliko puta i znam nešto o njemu. I znam što on radi. On je rigorozan—ima također strahovite fizičke sposobnosti, preciznost, on je veoma školovan u tome. No on koristi tu moć izvedbe da izrazi stvari na stvaralački način. Znam što radi—svira Bacha cijelo vrijeme—njegova osnovna rutina je Bach: Stvaralaštvo. I uvijek se ono nalazi u veoma malim stvarima koje ljudi previde. Uvijek je nešto u krajičku vašeg oka.

Dakle, ono što morate uraditi, to je ono što naši mladi rade, morate proći gradivo, kao što mi to radimo u našem programu, od Pitagorejaca, preko Platona, preko Kuze, preko Keplera, preko Leibniza i tako dalje. Radeći tako, proživljavajući to, naučite gledati krajičkom oka na ono što je stvaralaštvo, pa kad nastojite obrazovati ljude, radite isto: Pokušavate gledati krajičkom oka, s te vrste iskustva i koncentracije, pa tako raspoznate koja je razlika između čovjeka i životinje, čovjeka i zvijeri. I pokušavate doseći to u vašem slušateljstvu, ili vašem razredu—ili u sebi.